



Vaqif Yusifli

Əlli ilə yaxındı Ramiz Rövşeni tanıyıram. ADU-nun filologiya fakültəsində (o, məndən üç kürs yuxarıda oxuyurdu) bütün tələbələr onu şair kimi tanıyırdılar. Ramiz hər bir hərəkətində - istər müəllimlər, istərsə də tələbələr olsun, xüsusi rəftarı, danışıq tərziləri seçilirdi. Yaraşığı görkəmi, səliqəli geyimi, hətta səsi ilə də diqqət mərkəzində idi. İlk şeirlərini səhv eləmirəm, "Ramiz Mükəmməl" imzası ilə çap etdirmişdi.

Yenə də səhv eləmirəm, şair Qasım Qasımlı hansı qəzetdə ona "Uğurlu yol" yazmışdı. Amma Ramizin ədəbiyyata gəlişi qalmaqalsız keçmədi. Yetmişinci-səksəninci illərdə Ramizin şeirləri ilə bağlı iki bir-birindən fərqli münasibətin şahidi oldu. Onun qeyri-adi istedadını dəyərincə qiymətləndirənlər çox oldu (Rəsul Rza, Əkrəm Əylisli, Yaşar Qarayev, Məmməd Araz, Aydın Məmmədov, Kamil Vəliyev, Arif Əmrahoğlu), "müccərəd, əcaib assosiasiyalara uyduğunu, milli müəyyənlərdən məhrum obrazlar yaratdığını, eksperiment xarakteri daşıyan axtarışlar apardığını" iddia edənlər də (Asif Əfəndiyev)... İndi yetmiş yaşlı Ramiz Rövşenin - artıq poeziyada tam, yetkin bir şair obrazı ilə müqayisədə ötən illərin təriflərini də, tənqidlərini də yada salmaq istəməzdim. Əsl şairin yolu, yaradıcılıq axtarışları təriflərsən, tənqidlərsən başa gəlir. Ramiz Rövşenin bütün bu yazılanlara heç bir münasibət bildirməməsi şəxsən mənəm üçün təəcüb doğurmur, çünki Ramiz üçün ŞEİR, ŞAİRLİK birinci sırada durur.

Ramiz Rövşen nadir şairlərdəndir ki, poeziyada öz yerini, mərtəbəsini hamıdan artıq özü duyur. "Mən özümdən müştəbeh deyiləm. Mən özümdən arxayınam. Mən tək Azərbaycan yox, bütün dünya poeziyasından da az-çox xəbərdaram. Və özümün bu poeziyada yerimi, mərtəbəmi də çox gözəl bilirəm. Və tək Azərbaycan yox, bütün dünya yığılıb desə ki, Ramiz Rövşəndən yaxşı şair yoxdu, mən aldanıb öz mərtəbəmdən bir pillə də yuxarı qalxmaram. Və bütün dünya yığılıb desə ki, Ramiz Rövşəndən pis şair yoxdu, mən yenə aldanıb öz pilləmdən, mərtəbəmdən bir pillə də aşağı düşməyəm".

Ramiz Rövşen bənzərsiz şairdir, bunu demək çox asandır və onun təkrarsızlığı, şeirimizə gətirdiyi yeniliklər heç filoloq olmayan hər hansı peşə sahibinin də dilindən eşidilə bilər. Ancaq bütün bunları bircə-bircə incələmək də lazımdır, çünki Ramiz Rövşenin poeziyası bir neçə yazını istisna eləsək, tam və dolğun şəkildə açılmayıb. Bəri başdan deyim ki, söylədiyim fikirlər uzun illər Ramiz Rövşenin şeirlərini oxuyub anlama biləcəyim qədərdir. Bu fikirlər bir tənqidçinin bir şairə münasibətindən daha çox, bir tənqidçinin ümumən şeirə münasibətinin ifadəsidir.

**Hamı söz çıxarır sözün içindən,
şair öz sözündən bezməsin gərək.
Demə: "Göz dünyanı görmək üçündü"
kor da öz gözündən bezməsin gərək.
Bu köhnə sözlərə
kimdi o gülən?
Hanı təzə sözün, atam balası?!**

Şeirdə sözün təzəsi, köhnəsi varmı? Məncə, yox! Amma şeirdə sözü öz adiliyindən çıxarıb ona poetik mənə vermək, sözü şeirə, şeiri poeziyaya çevirmək hünəri var. Füzulinin "Ver sözə ehyə ki " mənətiqə məhz bu həqiqəti ifadə edir.

Birincisi, ondan başlayım ki, Ramiz Rövşenin şeirlərində sözlər dipdiridir, lap canlılar kimi nəfəs alır-nəfəs verir. O, sözün ruhunu və havasını yaradan şairlərdəndir. Baxın bu sözlərə: Quş, kötük, bulud, güzgü, ay işığı, çiçək, tabut, daş, ölüm, ayrılıq, yuxu, qapı. Bunlar təzə sözlər deyil, amma Ramizin şeirlərində hər biri bir obraza çevrilir.

**Ay işığı düşdü göyden,
canımdan-qanımdan keçdi.
Gözümün içindən keçdi,
Özümün içindən keçdi,
keçdi, dabanımdan keçdi.**

İnsanın Təbiətlə vəhdəti poeziyamızın minillik tarixi boyunca hiss edilib, amma təbiətdə insanı, insanda təbiəti əks etdirmək və bunların vəhdətinə klassik poeziyada Füzulidən sonra ən çox müraciət edən XX əsr şairləri olubdur. Ramiz Rövşəndə bu vəhdət panteist dünya durumu ilə diqqəti cəlb edir. Ay işığı insanın içindən keçir, onun varlığına saplanır: "bu gecə ay işığına çarmıxlanıb qalan mənəm". Baş kəşik gözəl kötük-əslində, burada insan taleyi, insana - onun ölümünə balta çalmağın dəhşəti canlandırılır. "Ucalıqdan yıxılсан da, yenə canın sağ olsun, Bu dünyada sən yıxılan ucalıqlar qalacaq". Bəlkə də heç bir şairdə ağacı, buludu, yağışı, çiçəyi, daşı bu qədər metaforik planda təcəssüm etdirən ikinci belə bir şairimiz yoxdu.

**Anam bulud, canım bulud,
Səni gördüm, bağrımın başı göynədi,
Gözümün yaşı göynədi,
Evimin divarı-daşı göynədi, -
al bu daş-divarın əlindən mənə,
qurtar mənə, apar mənə özündən.**

Ramiz Rövşen sözün metaforik təcəssümündə kamil şairdir.

**Bir torpaq parçası qaçar dalımcə,
elə bil boyuma biçilib mənəm.
Qopub kəndimizin ay işığıyla
qurbağa səsi dolu
axşamlarından,
bir torpaq parçası qaçar dalımcə.**

"Bir qoca işığam mən bu yaşımda"

Ramiz Rövşen şeiri milli poeziyamızın yaşarı ənənələrinə bağlıdır, bu haqda söz açanda iki amili nəzərdən qaçırmamaq olmur. Birincisi; R.Rövşen ənənəvi şeirin - heca şeirinin müasir ədəbiyyatımızda potensial imkanlarını reallaşdıran, "köhnə havalarda" təzə notlar səsləndirən şair kimi diqqəti cəlb edir.

Şairlərin dönə-dönə müraciət etdikləri mövzular var, təbii ki, Ramiz Rövşen də bu mövzulara üz tutub. Amma Ramiz hər hansı ənənəvi mövzuya təzə rəng qata bilir. Məsələn, ayrılıq mövzusu Azərbaycan poeziyasının heç vaxt köhnəlməyən, amma son illərdə şablonlaşan, eyni təsvir vasitələri ilə "süsələnən" bir mövzudu - göz yaşları, sızıltı, ağlaşma üstündə köklənir. Ramiz Rövşenin "Çiçəklər doğulur bu yaz gecəsi" şeiri ayrılığın ənənəvi "kodlarını" vurub uçurur, ayrılığın özünə nikbin bir çalar aşılayır.

**Çiçəklər doğulur bu yaz gecəsi,
Bu yaz gecəsində sevməyə nə var?
Dərsəm güllərini bu gələn yazın,
Sallanıb yellənsəm budaqlarından,
Eşitsəm adımlı sevən bir qızın
Hələ öpülməmiş dodaqlarından,
bu yaz gecəsində ölməyə nə var?"**

Qırx il bundan öncə Rəsul Rza yazırdı: "Müharibədən çox yazılıb, yenə də dönə-dönə bu mövzudan yazılacaqdır. Belə yazılarda qürur hissi ilə yanaşı, kədər, göynək, qəhrəmanlıq, dözümlü, hünər lövhələri ilə yanaşı, intizar, itkilərin ağrısı, qəmli duyumlar da var. Müharibə haqqında, daha geniş ölçüdə desək, İNSAN haqqında, bir rəngli boya ilə real lövhələr yaratmaq əsl sənət yolu, yaradıcılıq yolu deyil. Ramiz Rövşenin "Ağlar" silsiləsindən olan bu şeirləri kədərli olduğu qədər təbiidir. Bu, müharibə dövrünün ümidli, kədərli, intizarlı, inamlı günlərindən bir səhifədir". Böyük şairin bu fikrinin həqiqi olduğunu Ramizin "Qapı" poeması da sübut edir. "Bu dünyanın dörd ili, Davaya ili, dörd ili".

**Nə davadan balan gəldi,
Nə evinə gəlin gəldi,
Gözün aydın, Ziba nənə,
Aç qapını, ölüm gəldi!..**

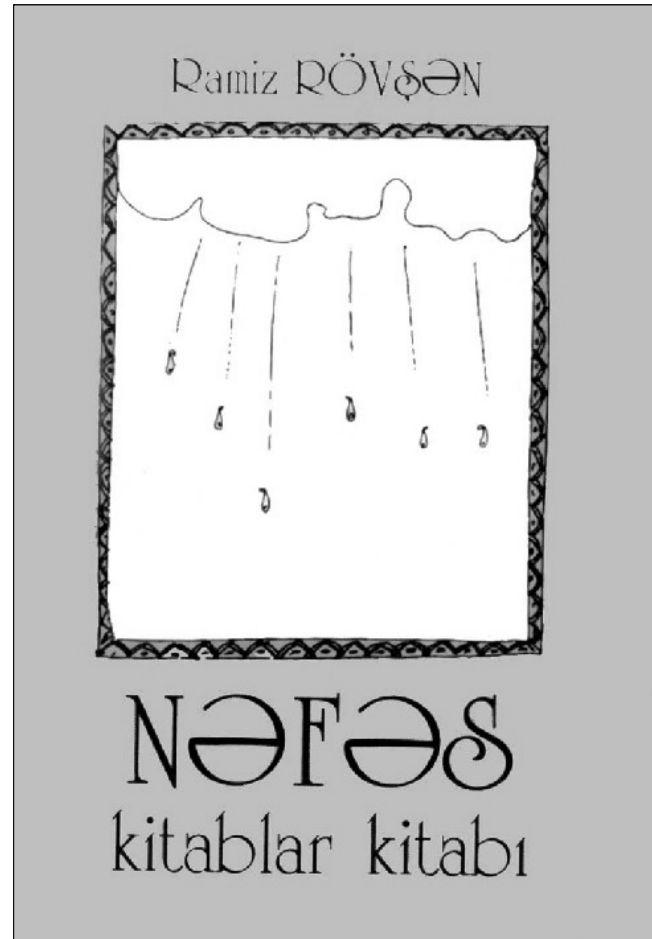
Ramiz Rövşenin təsvir etdiyi dünya Qapıdan başlayır. Qapı obrazı həmin dünyaya çıxış üçün bələdçidir.

Ramizin şeirləri mifik dünya ilə real dünyanın sərhədlərini uçurdu, folklor, nağıl, dastan poetikası zorla yox, təbii şəkildə bu şeirlərin ruhuna hopdu.

Ramiz Rövşenin adı qarşısında heç kəs "filosof şair" ifadəsi işlətməyib. Heç mən də o id-

diada deyiləm. Amma Aristotelin bir fikrini xatırlayıram: "Poeziya insana yalnız hisslər, duyğular vasitəsilə əldə edilmiş zahiri bilik vermir, elmi bilikdən aşağı durmayan biliklər verir". Mərhum professor Şabir Əliyev Füzuli haqqında yazırdı ki: "Füzuli elmi şeirin, intellektual poeziyanın həm sistemli nəzəriyyəsini yaradan, həm də parlaq təcrübəsini verən dahi alim-şairimizdir". Və Füzuli haqqında yazdığı çox dəyərli monoqrafiyasında bunu sübut edir. Söz yox ki, hər bir poeziyanın yaranışında ürəklə ağılın, hissiyyatla zəkanın vəhdəti iştirak edir. Ramiz Rövşenin poeziyasını bu mənada "fikir poeziyası" kimi də dəyərləndirmək olar. Ramizin şeir dünyası maraqlı, həm də orijinal fikirlərlə zəngindir. Amma bu fikirlər quru, soyuq sillogizmlərlə deyil, poeziyanın isti nəfəsi ilə qızınaraq ifadə edilir.

Ramiz bir müsahibəsində deyir ki: "Ölüm bütün dinlərin məğzindədir. Ölüm o qədər təbii, sadə anlayışdır ki Platon deyir-hər bir yaradıcılıq öz gücünü ölümdən alır. Mən ən çox o vaxt yazıram ki, ölümlə toqquşuram. Yazmağın özündə bir ölməməzlik iddiası var. Yazırsan ki, ölməyəsən, qalasan, ölümdən sonra qalasaq. Həyatın fonu ölümdü, ölümün fonu həyat deyil. Zen-buddizm fəlsəfəsində deyilir: "Bizim həyatımız ölümümüzə qısa fasilədir". Səmimi deyirəm, mən şair kimi dünyaya niyə gəlmişəm, o işimi hələ görməmişəm. Bir yazı var, onu yazmaq üçün gəlmişəm dünyaya. O yazının da hələ onda birini yazmışam. "Toz" poemasıdır. O poemanı bitirməyincə ölürəm".



Doğrudan da, Ramiz Rövşen o poemanı bitirməyib, amma "Nəfəs kitabları kitabı" "Toz" şeiriylə açılır.

Ramiz Rövşenin neçə şeiri var ki, onlar hər nəsil üçün yenidən doğulur. Yəni Ramiz şeirin vaxtını Zamanın vaxtına, axarına, bir sözlə, əbədiyyətə aparan şairdir. "Ay işığı", "Göy üzü daş saxlamaz", "Bu güzgüyə bir vaxt qoşa baxardım", "Ayrılıq", "Qara paltarlı qadın", "Nəfəs", "Tabut", "Qapı" və "Süd dişinin ağrısı"ndakı bütün şeirlər və s.

Bu yazını necə bitirmək haqda fikirləşmədən mərhum deməyə dilim gəlmədiyi Arif Əmrahoğlunun Ramiz Rövşen haqqında bir yazısını xatırladım.

"Şərti olaraq poeziyanı iki yerə ayırmaq mümkündür. Qapının kənarına qədər gəlib çıxan-dünyanın çölündən danışan poeziya və qapını açıb keçən-dünyanın içindən danışan poeziya. Ramiz Rövşenin şeirləri dünyanın içindən, insanın təfəkkür dramından, anlamaq faciəsindən danışan poetik nümunələrdir".